

DOCUMENT CORRESPONENT A LA

PART 1 Anàlisi dels paisatges sonors dels districtes

**DE L'ACTIVITAT DE RECERCA I FORMACIÓ D'EDUCADORS
DEL PAISATGE SONOR DELS DISTRICTES DE BARCELONA,
ANOMENDA:**

ELS BATECS DELS BARRIS

(Nota: la part 2 corresponent a la formació d'educadors en paisatges sonors,
es realitza el Gener i Febrer del 2015)

Francesc Daumal i Domènech

DOCUMENT CORRESPONENT A LA

PART 1 Anàlisi dels paisatges sonors dels districtes

**DE L'ACTIVITAT DE RECERCA I FORMACIÓ D'EDUCADORS DEL
PAISATGE SONOR DELS DISTRICTES DE BARCELONA, ANOMENDA**

ELS BATECS DELS BARRIS

Índex del Document

1.1. ANTECEDENTS

**1.2. ANÀLISI DELS PAISATGES SONORS DELS DISTRICTES DE
BARCELONA**

- a. Els deu districtes de Barcelona. Característiques físiques i sociològiques.
- b. Estudi històric, urbanístic i arquitectònic. Carrers i places, edificis catalogats i d'interès, activitats gremials o no, des de l'aspecte sonor
- c. Propostes d'itineraris sonors per districte. Aspectes comuns
- d. Itinerari sonor pel Districte de:
  - Ciutat Vella
  - Eixample
  - Sants – Montjuïc
  - Les Corts
  - Sarrià – Sant Gervasi
  - Gràcia
  - Horta – Guinardó
  - Nou Barris
  - Sant Andreu
  - Sant Martí

1.3. BIBLIOGRAFIA

ANNEXES

1.1. ANTECEDENTS

Tots els processos per a que la gent s'interessi pel paisatge sonor i en especial pels seus sons positius, que per efimers i carregats de cultura comunicativa convenen catalogar i preservar, passen per l'adquisició dels coneixements sobre l'existència i la percepció d'aquests sons per part de la pròpia gent de la ciutat de Barcelona

I el millor mètode és el de l'itinerari sonor a ulls clucs, com el que es va realitzar als *Batecs del Barri Gòtic* el 30 d'abril del 2014, per a *la Fàbrica del Sol*

Cal dir també que els assistents varen tenir molta receptivitat i paciència, perquè a l'itinerari dinàmic l'esforç de prescindir de la visió és molt alt, però a les estacions és encara superior.

Atesa la positiva resposta rebuda en aquella jornada, va semblar necessari realitzar un estudi d'àmbit més ambiciós ampliant-ho a tot el terme municipal, concretant-se en diferents propostes d'itinerari que abastessin com a mínim a cada un dels seus deu districtes.

Com a idea participativa, s'ha de realitzar en petit grup , com a molt 14 persones, un recorregut d'aproximadament una hora i mitja, amb un canvi intermedi entre cec i guia.

Actualment es presenta el material que correspon a la Part 1 del treball, relativa a l'***Anàlisis dels paisatges sonors dels districtes***

La fase d'educació, corresponent a la Part 2 que seguirà a continuació, s'ha previst amb una durada d'uns dos mesos, a iniciar al Gener de 2015, en funció dels diferents escenaris de l'itinerari que es concretin per barri o districte, atès el nombre de districtes en estudi (en principi els 10 districtes de Barcelona ciutat), i els interessos específics de cada un d'ells.

1.2. ANÀLISIS DELS PAISATGES SONORS DELS DISTRICTES

a. Els deu districtes de Barcelona. Característiques físiques i sociològiques

En aquest document i els annexes per districte que s'acompanyen, tractarem de redescobrir els sons existents a la ciutat, que a més a més de proporcionar-nos uns valors culturals inesgotables, ens permeten realitzar en gran mesura la comunicació entre els ciutadans.

Per tot això, com a Patrimoni Immaterial, el paisatge i arquitectura sonora és una cultura encara present que cal estudiar i si cal preservar pel seu gran interès social.

No podem parar de pensar què fariem si no poguéssim escoltar Barcelona. Aquesta experiència d'escoltar el nostres districtes sense veure'ls, ens fa venir molts records de la nostra infantesa, quan l'aspecte lúdic era, per sort, molt important.

Però a més a més d'escoltar els sons preterits, és molt important que puguem adonar-nos també dels sons actuals de la nostre ciutat, i estudiar-los tots ells a fi de veure si cal preservar-los, canviar-los o anul·lar-los. Aquests darrers, normalment els anomenem sorolls, però potser no tothom els vulgui destruir, perquè no tothom els consideri negatius. En qualsevol cas s'han de poder classificar i catalogar.

A més, la bellesa dels objectes sonors, es manifesta especialment quan no veiem el seu origen. Ara, a ulls clucs, tornarem a aprendre la nostre ciutat però d'una forma totalment diferent a com creiem que era. No tant sols escoltarem els batecs dels seus barris, les campanes que presideixen tantes celebracions, els ocells que ens sobrevolen, el vent, que fa oscil·lar les fulles dels plataners propers. Tot vibra, tot batega, i ho fa amb unes pulsacions que no podem imaginar-nos fins que les sentim. Tot és ple de vida, i els murmurs de la ciutat, ara, ja són eloqüents.

Imaginem-nos una ciutat on en el transcurs de mitja hora els seus habitants no la puguin veure, i tant sols l'escoltin, l'olorin i notin la humitat o la radiació del sol als seus rostres. És la mateixa ciutat, és cert, però pel fet de percebre-la sense el sentit principal de la visió, sembla que tot canvia, i ara els sons, crits, cruixits i fins i tot els sorolls es converteixen en els veritables protagonistes dels seus recorreguts.

I com no, tota la ciutat de Barcelona ens parla en múltiples converses relatives a diferents situacions i paisatges sonors. Les unes ens apropen a les seves activitats marines, com ara el port i les platges, altres a llocs més industrials, residencials i d'oci, i fins i tot al contacte amb la natura de Collserola i dels grans parcs de la ciutat.

Com que la ciutat és plena de sons que corresponen als seus diferents usos urbanístics, i alhora a totes les diferents cultures i grups socials que la componen, la

simfonia sonora de Barcelona és sinònim de la seva gran diversitat dels qui l'habiten, treballen, visiten i xafardegen.

Per aquest motiu, s'ha pretès abastar el màxim de continguts referents al gran ventall dels Paisatges Sonors de Barcelona, i no tant sols els més normals o usuals de cada barri.

És segur que en un Districte existeixen molts paisatges sonors. Però el que cal ara es començar amb l'estudi de conscienciació dels seus usuaris, i per això s'han escollit uns itineraris específics en funció d'aquesta diversitat que volem expressar de la nostra ciutat.

Potser no és, exactament el so que cada districte vol ensenyar com a més propi. En altres projectes es podrà plantejar dividir els Districtes en els seus diferents barris. Però, això pot arribar a suposar fer més de 73 itineraris sonors per en compte dels 10 corresponents als districtes actuals. Però cal donar temps perquè ara el que es necessita és començar. Tot i així, en alguns districtes pot plantejar-se més d'una proposta.

Com que l'estudi de les característiques físiques i sociològiques de cada districte és molt complex, per això s'ha preferit realitzar un breu incís dins de cada un dels diferents itineraris proposats.

"La meua companya em va ajudar a posar-me la vena davant els ulls. Primer estava confós i desorientat, però en pocs minuts vaig començar a gaudir dels sons i els murmuris del barri. Estava tant atent, que quasi no vaig escoltar un gos llunyà. Vaig descobrir que la meua ment estava amatent de molts símbols sonors, i que escoltar els espais de Barcelona sense la visió dels mateixos, em retornava una emoció similar a la que la música em provoca".

b. Estudi històric, urbanístic i arquitectònic. Carrers i places, edificis catalogats i d'interès, activitats gremials o no, des de l'aspecte sonor

Com a idea participativa s'ha plantejat realitzar un recorregut que totalitzi aproximadament una hora i mitja de duració, recomanant mitja hora d'invident per persona a fi de no cansar-se, que en certs casos pot arribar a tres quarts d'hora.

Òbviament, previ a qualsevol itinerari sonor, ha d'existir una exposició dels conceptes que reuneixen el significat del Paisatge Sonor; els símbols sonors com ara les campanes, els pics i repicons, els sons dels gremis, les cornetes que anunciaven el tancament de muralles. Tots aquest elements sonors del paisatge urbà, estan acompanyats per les escultures sonores, els diferents paviments de cada barri, incloses les seves tonalitats, que poden produir-se sota porxos amb voltes, o bé sota edificis pont.

A cada itinerari es descriuen els edificis que es troben en el recorregut escollit, i s'analitzen en una fitxa on també s'inclou, quan s'escau la seva repercussió i importància sonora.

En el cas d'edificis catalogats d'interès com a patrimoni arquitectònic, a la fitxa també s'hi fa referència indicant si és BCIN (Bé Cultural d'Interès Nacional), BCIL (Bé Cultural d'Interès Local), BIU (Bé Cultural d'Interès Urbanístic) o bé BIT (Bé d'Interès Documental).

Tanmateix, es poden adjuntar sons recollits durant els itineraris de prospecció, assenyalant-se a la casella corresponent de cada fitxa.

També s'indica, quan es coneix, el règim de propietat i l'adreça, així com l'horari d'obertura a fi de poder concretar les visites.

En certs casos es descriuen els efectes sonors existents, d'acord amb els criteris exposats pel grup CRESSON, així com els caràcters sonors definits a la bibliografia de l'autor (vegeu apartat 1.3), i si els sons corresponen a activitat gremial, o a d'altres tipus que caracteritzin sons concrets.

A tall d'exemple, s'incorpora a continuació el vers corresponent a l'itinerari del Barri Gòtic, en concret el relatiu a *la campana de Sant Honorat*.

1714

Josep Maria de SAGARRA, *Obra completa, I-IV, Tres i Quatre, València, 1994 - 1998*

Quan s'anava escolant nostra ciutat
dins del setembre de la mala anyada,
la campana de Sant Honorat,
a dalt del campanar a cada estrebada
movia el seu batall desesperat.

I quan la llengua de la nostra gent
anava renegada d'odi i de gana,
quan s'esberlava el pit d'algun valent,
la llengua de metall de la campana
repicava i cridava a sometent.

I quan el conseller de la ciutat
alçava al cel l'espasa i la bandera,
ja el llop amb la casaca de soldat
i el lladre de la terra forastera
ens ho deixava tot esmicolat,
feia un so ronc com un grinyol de fera
la campana de Sant Honorat.

I després, quan vingué la mala nit
i s'ensorrà per sempre aquell delit,
i era nostra florida ciutadana
cementiri, misèria i cos podrit,
pell que tremola i llavi que demana,
amb un plorar de ràbia i de despit
plorava la campana.

Quatre anys més tard, diuen que el rei prudent
féu despenjar aquella campana altiva,
perquè havia tocat a sometent
amb la veu una mica massa viva.

La varen dur entre brases i carbons,
somicant digué adéu a les germanes;
i la van fondre sense més raons,
i del metall en varen fer canons
per ofegar la veu de les campanes.

I ara, Déu sap el temps que s'ha escolat
des del setembre de la mala anyada,
des del rei que escanyant la llibertat
amb la mà va deixar-nos profanada
la campana de Sant Honorat.

Però poc es pensava el rei valent,
amb tanta voluntat i amb tanta fúria,
que campana que toca a sometent
el foc no li fa injúria.

Que si aixeca la força i el punyal
i l'ungla de les bèsties s'encomana,
a la campana no li fa cap mal,
perquè el so de la campana és immortal,
i encara sona la campana.

Encara sona; hi ha qui no la sent,
qui té l'orella molt rasposa,
qui l'aparta com un mal pensament,
però encara repica a sometent
nostra campana fosa.

Vosaltres, gent de bona voluntat,
catalans de tota hora,
¿no sentiu, caminant dins la ciutat,
la campana de Sant Honorat?
¿No la sentiu com plora?

Escolteu, escolteu quin so més fi
—no és el cor que us enganya—
tant si seguïu les mentes del camí
com si palpeu el cor de la muntanya;
tant si aneu amb la rella dins les mans,
tant si el rem us fadiga i us aplanà,
si sou pobres, cridaires o bergants,
fills de lluita, o de calma casolana,
tant se val!, que si sou catalans
hi ha alguna cosa que us farà germans,
aquest so i aquest plor de la campana!

La varen despenjar de vora el cel,
encara més amunt ara repica,
ni grapa de botxí ni foc cruel
de mal no poden fer-n'hi gens ni mica.
Canons i lleis i forques, això rai!
Se'ns menjaran segons la seva gana,
però ningú pot ofegar-nos mai
la Veü de la Campana.

I també algunes imatges relatives a elements sonors incloses en aquests paisatges, o bé ja desaparegudes.

Picador sobre reixa de ferro (desaparegut). Fotografia: Francesc Daumal i Domènech.

Ponts edificats i carrer en galeria proper a la plaça del Rei. Fotografia: Francesc Daumal i Domènech

Peatonalització de la part sud del carrer d'Enric Granados. Fotografia: Francesc Daumal i Domènech

c. Propostes d'itineraris sonors per districte. Aspectes comuns

- Frases específiques pels barris/districtes

DISTRICTE	BARRI	ESLÒGAN
1. Ciutat Vella	El Barri Gòtic	"Tocant a somatent" El so de la campana honorata ens porta novament a defensar-nos de l'enemic. No ho fa cada dia, però potser ho faci quan haguem d'anar al carrer Dagaria i a d'altres on encara queden gremis sonors.
2. L'Eixample	La Dreta / Esquerra de l'Eixample	"Els patis d'illa" Cada pati presenta una vida pròpia, amb col·legis, torres d'aigües i zones de jocs que confereixen uns caràcters sonors diferenciats on sovint es conviu amb l'estètica sonora i es retroba la pau.
3. Sants Montjuïc	La Marina - Montjuïc	"Les grans fonts" Les fonts monumentals de Jujol, Buigas, i l'avinguda de les cascades, emfatitzen amb el silenci dels llacs del Mies.
4. Les Corts	La Maternitat i Sant Ramón	"Més que un club" Tot el camp és un clam, i a més a tocar de la maternitat, la universitat i els que reposen per sempre.
	Pedralbes	"Silenci Monacal" L'aigua del brollador, el cant dels ocells, i el vent movent les fulles dels arbres ens conviden a prendre el mató de les Clarisses i a la meditació.
5. Sarrià – St Gervasi	Vallvidrera, el Tibidabo i les Planes	"Els sons de la natura" Els ocells, el vent i la vegetació, les fonts d'aigua dels camins, són els elements del llenguatge de la naturalesa que envolta aquest sector de la ciutat, on el soroll del transit, sovint, és lluny o a tocar esporàdicament.
6. Gràcia	La Vila de Gràcia	"La veu afònica de la campana dels quintos" El satíric diari de La Campana de Gràcia no pot incorporar el so de la plaça Rius i Taulet, on la campana esquerdada dona les hores en honor a la gesta dels quintos, però, i el riure dels joves?, i el paper seda amb que s'engalanen els carrers a la festa major?
7. Horta - Guinardó	Horta	"Els ecos del laberint" Sense la visió, els sons poden desorientar-nos més o fer-nos retrobar amb els que estimen.
8. Nou Barris	Porta	"El meridià sonor" Noves passes, nous racons, noves derives sonores a tocar de l'eix dinàmic de la Meridiana, i grans transformacions i dinamisme dels sons.
9. Sant Andreu	El Bon Pastor	"La veu de la indústria" La campana de la maquinista es posa en marxa. Cal treballar febrilment mentre el vapor escup espurnes. Però ara, tot es transforma en multisales i multitendes?
10. Sant Martí	La Vila Olímpica del Poblenou	"Els nous cants de les sirenes d'Ulises" El so de les onades, les gavines, i els vaixells, es barregen amb

		altres activitats portuàries, residencials, d'oci als parcs i jocs a les platges.
--	--	---

1.3. BIBLIOGRAFÍA

a. Bibliografia específica de l'autor Francesc Daumal i Domènech

Autor de "*Arquitectura Acústica, 1. Poètica*", Ediciones UPC; BCN, 1998.

Autor de "*Arquitectura Acústica, 2. Disseny*", Edicions UPC; BCN, 2000,.

Autor de "*Arquitectura Acústica, Poética y diseño*", Ediciones UPC; BCN, 2002.

Autor de "*Arquitectura Acústica, 3. Rehabilitació*" Edicions UPC; BCN, 2007.

b. Bibliografia d'altres autors

Amades, Joan. *Costumari Català, el curs de l'any*. Volum I a V. Edicions 62, Barcelona, 1983.

Amades, Joan. *Històries i llegendes de Barcelona, passejada pels carrers de la Ciutat Vella*, Volum I i II. Edicions 62, Barcelona, 1984.

Ajuntament de Barcelona. *Barcelona i els eixos comercials*. Col·lecció Barcelona Metròpolis Mediterrània, Dossier número 57, Ajuntament de Barcelona, 2002.

Ajuntament de Barcelona. *De sol a sol i més, Sarrià – Sant Gervasi, 1984 – 2011*, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, 2011.

Balaguer, Victor. *Las calles de Barcelona*. Volum I i II. Salvador Manero editor, Barcelona, 1966.

Curet, Francesc (amb dibuixos de Lola Anglada). *Visions Barcelonines*. Volum I a IV. Altafulla, Barcelona, 1983.

Espinàs, Josep Maria. *Vuit segles de carrers de Barcelona*. Edicions Destino, Barcelona, 1974.

Poblet, Josep Maria. *La Barcelona històrica i pintoresca dels dies de Serafi Pitarra*. Dopesa, Barcelona, 1979.

Puig i Alfonso, Francesc. *Curiositats Barcelonines*. Volum I i II. Societat Catalana d'Edicions, Barcelona, 1920.

Regàs, Rosa. *Barcelona, un dia (un llibre de contes de la ciutat)*. Extra Alfaguara, Madrid, 1998.

Roca i Blanch, Estanislau. *Montjuïc, la muntanya de la ciutat*. Arxius de les Seccions de Ciències CXXIII. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1954.

Solá – Morales, Manuel, *Deu lliçons sobre Barcelona*, eds. 2008. Barcelona, Ed. COAC.

Soldevila, Carlos. *Barcelona (guías de España)*. Edicions Destino, Barcelona, 1964 (1a edició, 1951).

Udina, Frederic i Garrut, Josep Maria. *Barcelona, vint segles d'història*. Aymà, S.A. Editora, Barcelona, 1968 (1a edició, 1963).

Vallescá, Antonio. *Efemérides Barcelonesas del siglo XIX*. Colección monografías históricas de Barcelona, Ediciones Librería Milla, Barcelona, 1946.

Varis, *Barcelona, divulgación histórica*, Tomo I y II. Ediciones Ayma, Barcelona 1945. (Historia abreviada de la campana de las horas de la Catedral, pp.63 Tomo II).

Varis, *El libro verde de Barcelona*. Hijo de Domingo Casanovas, 1945.

c. Webs d'interès

<http://www.parcnaturalcollserola.cat/es/pages/mapa-interactiu>

<http://w110.bcn.cat/ArxiuMunicipal/Continguts/Documents/Fitxers/Material%20Didactic%20La%20Maternitat%20%28part1%29.pdf>

http://ca.wikipedia.org/wiki/Llista_de_monuments_de_les_Corts

<https://w110.bcn.cat/portal/site/MediAmbient/>

<http://www.grec.cat/cgi-bin/ggcc01cl.pgm?USUARI=&SESSIO=&PGMORI=&NDCHEC=0600089>

<http://www.parcnaturalcollserola.cat>

<http://pladebarcelona.wordpress.com/2014/07/09/la-budellera-i-lespinagosa/>

<http://www.fontdelmont.com/#!untitled/zoom/mainPage/imagen0>

http://w110.bcn.cat/portal/site/MediAmbient/menuitem.0d4d06202ea41e13e9c5e9c5a2ef8a0c/?vgnextoid=9989014c00b6a210VgnVCM10000074fea8c0RCRD&vgnnextchannel=6de179583ad1a210VgnVCM10000074fea8c0RCRD&lang=es_ES

http://w110.bcn.cat/portal/site/MediAmbient/menuitem.0d4d06202ea41e13e9c5e9c5a2ef8a0c/?vgnextoid=07a379583ad1a210VgnVCM10000074fea8c0RCRD&vgnnextchannel=07a379583ad1a210VgnVCM10000074fea8c0RCRD&lang=es_ES

<http://www.upf.edu/campus/es/historia/lluria.html>

<http://www.upf.edu/campus/es/historia/jaume.html>

d. Vídeos i gravacions sonores

Vídeo patis d'illa bcn

<https://www.youtube.com/watch?v=-fJtwbUuQ1s>

Les gravacions sonores s'adjunten al recorregut de cada districte estudiat.

ANNEXES

Els annexes de cada recorregut analitzat pels districtes, s'inclouen en separata, numerats d'acord amb el número de districte corresponent:

DISTRICTE	BARRI	ESLÒGAN
1. Ciutat Vella	El Barri Gòtic	"Tocant a somatent"
2. L'Eixample	La Dreta / Esquerra de l'Eixample	"Els patis d'illa"
3. Sants Montjuïc	La Marina - Montjuïc	"Les grans fonts"
4. Les Corts	La Maternitat i Sant Ramón	"Més que un club"
	Pedralbes	"Silenci Monacal"
5. Sarrià – St Gervasi	Vallvidrera, el Tibidabo i les Planes	"Els sons de la natura"
6. Gràcia	La Vila de Gràcia	"La veu afònica de la campana dels quintos"
7. Horta - Guinardó	Horta	"Els ecos del laberint"
8. Nou Barris	Porta	"El meridià sonor"
9. Sant Andreu	El Bon Pastor	"La veu de la indústria"
10. Sant Martí	La Vila Olímpica del Poblenou	"Els nous cants de les sirenes d'Ulises"

ELS BATECS DELS BARRIS

ANNEX DISTRICTE 4

LES CORTS – LA MATERNITAT I SANT RAMON

“MÉS QUE UN CLUB”

Francesc Daumal i Domènech

Núria Piguillem Poch

Col·laborador: Jordi Fígols Fernández

ÍNDEX

1. RECOPI·LACIÓ HISTÒRICA DELS ELEMENS SINGULARS DE L'ITINERARI I RECOLLIDA DE DOCUMENTACIÓ

- a. Descripció dels elements arquitectònics i sonors destacables
  - Facultat de Farmàcia (Porta de Gaudí)
  - Cementiri de les Corts
  - Jardins de la Maternitat
  - Camp Nou
  - Parròquia Sant Ramon Nonat
- b. Fitxes d'arquitectura / element d'interès pel recorregut sonor
  - Fitxa nº1: Porta est d'accés a l'antiga finca Güell
  - Fitxa nº2: Cementiri de les Corts (mur de tanca, edifici de l'administració i capella)
  - Fitxa nº3: Casa provincial de la maternitat
  - Fitxa nº4: Camp Nou

2. ITINERARI PROPOSAT

- a. Descripció general
  - PARADA (0): Inici itinerari
  - PARADA (1-2): Facultat de Farmàcia (Universitat de Barcelona)
  - PARADA (3): Cementiri de les Corts
  - PARADA (4): Jardins de la Maternitat
  - PARADA (5): Jardins de Bacardí
  - PARADA (6): Camp Nou
  - PARADA (7): Biblioteca Miquel Llongueras
  - PARADA (8): Punt de creuament Riera Blanca / Carrer de Sants
  - PARADA (9): Final itinerari. Parròquia St. Ramon Nonat
- b. Fotografies
- c. Plànols
  - Plànol 1. Barcelona: Districtes i barris
  - Plànol 2. Itinerari

3. BIBLIOGRAFIA

- a. Llibres, articles i hemeroteca
- b. Webs i links d'enllaç

1. RECOPI·LACIÓ HISTÒRICA DELS ELEMENS SINGULARS DE L'ITINERARI I RECOLLIDA DE DOCUMENTACIÓ

a. Descripció dels elements arquitectònics i sonors destacables

La Maternitat i Sant Ramon és un barri del districte de les Corts que llinda amb el municipi de l'Hospitalet de Llobregat. Aquest barri està format per dos sectors diferents, a ponent Sant Ramon i el de la Maternitat i Can Bacardí a llevant.

El nom de Sant Ramon prové de la parròquia de Sant Ramon Nonat, d'estil neoromànic, realitzada per l'arquitecte Enric Sagnier i Villavecchia l'any 1935. La Torre Melina era una antiga edificació, que va ser enderrocada el 1992.

El sector central del barri acull tres grans equipaments: les instal·lacions del FC Barcelona, el cementiri històric de Les Corts (amb el modern tanatori adjunt) i el complex de la Maternitat. A banda i banda de tot aquest conjunt es disposen les dues zones residencials: Sant Ramon i l'entorn de Torre Melina a ponent, a tocar del terme de l'Hospitalet, i l'entorn de la Maternitat i Can Bacardí a llevant. A l'extrem occidental del barri, entre Sant Ramon i la Diagonal, hi ha una gran peça d'equipament integrada, entre d'altres, pel Campus Universitari Sud i el Club de Polo.

La Casa de la Maternitat i Expòsits i el Mas de Can Bacardí donen nom a l'altre nucli del barri. La Diputació de Barcelona va encarregar a l'arquitecte Camil Oliveras i Gensana el projecte d'una residència assistencial. El complex manté alguna d'aquelles funcions i actualment acull també altres equipaments i serveis, a més dels notables jardins, oberts a la ciutat.

Per la seva banda, els Jardins de Bacardí, situats a la Travessera de les Corts, són el fidel testimoni de l'evolució que van seguir molts dels masos al llarg del segle XIX, en transformar-se en finques d'estiueig. Aquest antic jardí particular és avui un espai verd d'ús públic.

- **Facultat de Farmàcia (Porta de Gaudí)**

La Facultat de Farmàcia de la Universitat de Barcelona és l'únic centre universitari de Catalunya on s'estudia el grau de farmàcia.

La postguerra espanyola va portar a una profunda reorganització estatal de la universitat. Amb la creació del concepte de ciutat o zona universitària va donar lloc al Decret sobre l'ordenació de la Facultat de Farmàcia el 1949, i la necessitat de buscar un edifici propi per a la Facultat atès el nombre creixent d'alumnat i les exigències de la docència i les pràctiques necessàries.

Aquest edifici es va aixecar en un solar de l'antiga Riera Blanca, a Pedralbes, i marcà els orígens de l'actual Zona Universitària de Barcelona com a gran projecte urbanístic de la ciutat. El Pla d'Ordenació Urbanística de l'actual Avinguda Diagonal transformà la part alta d'aquesta artèria del traçat urbanístic de la ciutat en un entorn universitari.

Al finals de l'any 1957, després d'un llarg procés, l'edifici de la Facultat és enllestit i comencen de manera regular les classes. Pel que fa la seva estructura com a edifici, destaca l'entrada porticada del disseny del Col·legi Major i les dues ales que, en el seu disseny original corresponien a les habitacions de planta de nois i noies de manera separada. Pocs anys més tard, al davant de la Facultat s'hi edifiquen dos col·legis majors -inicialment només masculins- que són Fra Juníper Serra i Sant Raimon de Penyafort, que impedièn la sortida directa de Farmàcia a l'avinguda Diagonal. Tot un cas excepcional en la nova zona universitària que es va eixamplant.

Farmàcia té com a logotip identificatiu la porta de Gaudí que correspon a l'antiga porta de la finca Güell.

- **Cementiri de les Corts**

El cementiri es construí a partir de 1846, com a nou cementiri del municipi de les Corts, arran de l'ordre reial que prohibia els enterraments en els cementiris parroquials. Se situà a la rodalia de l'antic nucli del poble. No en queda res, però, de la primera construcció.

En 1897 s'hi feu una reforma modernista, que conforma l'edifici actual, amb nous murs de tancament, l'edifici d'administració i la capella, aquesta reconstruïda el 1918, amb planta de creu grega i estil historicista neogòtic, amb vitralls.

El recinte és trapezoidal, ja que al rectangle inicial, amb set departaments, se n'afegí un vuitè triangular. Al mig del recinte original hi ha un eix que s'inicia a l'entrada a la capella, on es combinen nínxols, tombes i panteons. El cementiri té 34.417 m² i 28.339 sepultures.

Hi destaquen una Pietat en bronze de Josep Viladomat, a la capella, i la tomba – panteó dels Repatriats d'Ultramar, al Departament Tercer.

- **Jardins de la Maternitat**

Aquests jardins constitueixen un espai on el visitant pot gaudir de l'ambient de tranquil·litat pel qual van ser creats: fer més agradable un complex assistencial construït a finals del segle XIX. Hi ha grans àrees de gespa, a banda i banda d'amples camins de sauló, que uneixen tant els pavellons com els accessos al recinte. D'ençà del 1884, any del trasllat de la institució a les Corts, el recinte ha estat transformat amb

tot un seguit de projectes arquitectònics producte de la situació política, econòmica i social, així com de la mentalitat i esperit de cada època.

La institució, que sempre va patir la manca de recursos econòmics, no va poder acomplir el de cada moment, amb la qual cosa els projectes s'anaren modificant i duent a terme segons les possibilitats. Per això resulta complicat resseguir la història de cada edifici, ja que no és unitària sinó que és fruit de diferents projectes i de modificacions arquitectòniques i utilitàries.

L'espai està organitzat seguint un eix longitudinal que baixa per l'avinguda de Joan XXIII i entra pel carrer de Doctor Salvador Cardenal, connectant la Diagonal amb la travessera de les Corts. Molts són els veïns i veïnes que sovint utilitzen els camins del jardí, ja sigui per desplaçar-se a peu o en bicicleta quan recorren aquesta zona de la ciutat.

Els nens i nenes disposen de dues àrees de jocs infantils. Una està situada en una depressió que hi ha aproximadament al mig dels jardins. L'altra àrea de jocs infantils és a la part de dalt, delimitada per un muret.

Hi ha un altre aspecte a afegir a aquests jardins, i és la seva ubicació al costat del Camp Nou que els converteixen en un lloc ideal per passar una estona abans que comenci el partit de futbol.

Els jardins de la Maternitat formen part d'un complex que compta amb edificis de gran valor. Construït a la finca de Can Cavaller, el projecte inicial de l'estructura del recinte i dels pavellons es va encarregar a Camil Oliveres i Cansaran, que va distribuir els edificis de manera independent pel recinte seguint els canons sanitaris més avançats d'aquella època. Després de la seva mort, el projecte el van continuar altres arquitectes.

Els pavellons de la lactància i l'Ave Maria, situats a prop de l'entrada de la Travessera de les Corts, són obra d'Oliveres. Josep Obrí i Cansaran va continuar els treballs amb la construcció del Pavelló Prat de la Riba. L'any 1924, Joan Rubió i Bellver i Josep Godall i Casals van realitzar el Pavelló Rosa, i Godall el Pavelló Blau. A finals dels anys 50, Manuel Baldrich i Tubau va construir el Pavelló Cambó, que dona a la travessera, entre el Pavelló Prat de la Riba i Germanes.

El Pavelló Cambó, que destaca pel seu estil racionalista, deu el seu nom al mecenes Francesc Cambó, polític i financer que va deixar un llegat de dos milions de pessetes per a la Casa Caritat i la mateixa quantitat per a la Maternitat i Expòsits. En aquest edifici es va situar l'ampliació de la secció infantil per allotjar-hi 144 infants de dos i tres anys.

Actualment, els edificis acullen l'IES Les Corts, l'emissora local antigament coneguda com a COM Ràdio i dependències de la Diputació i de la Universitat de Barcelona.